

ELS MANUSCRITS DE LA CATEDRAL DE TORTOSA EN UN INVENTARI DE 1420

IGNASI J. BAIGES JARDÍ
Universitat de Barcelona

SUMARI

1. Origen del fons manuscrit de la catedral de Tortosa. 2. Descripció de l'inventari. 3. Descripció del manuscrit.- Apèndix.

És sobradament coneguda la riquesa dels fons documentals i manuscrits de l'Arxiu del Capítol de la Seu de Tortosa¹, resultat de la unió dels arxius d'altres dues entitats, d'origen divers però de la mateixa titularitat, com són l'Arxiu pròpiament dit i la Biblioteca Medieval².

¹Aquests fons manuscrits han cridat l'atenció de molts estudiosos al llarg dels dos darrers segles. Vegeu J. VILLANUEVA, *Viage literario a las Iglesias de España*, vol 5, Madrid, 1806, pp. 4, 11 i 170-174; E. DENIFLE-E. CHATELAIN, *Inventarium codicum manuseriptorum Capituli Derusensis*, «Revue des Bibliothèques», VI (1896), pp. 1-61.; R. O'CALLAGHAN, *Los códices de la Catedral de Tortosa*, Tortosa, 1897; J. MATAMOROS, *La Catedral de Tortosa*, Tortosa, 1932, concretament el capítol XVIII: *El Archivo Capitular*, pp. 167-178, aquesta obra ha estat objecte d'una edició facsímil l'any 1997; A. RUBIÓ I LLUCH-J. RUBIÓ I BALAGUER, *La Biblioteca del Capítol Catedral de Tortosa*, «Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans: MCMXIII-XIV», (1915), pp. 745-757; E. BAYERRI BERTOMEU, *Los códices medievales de la Catedral de Tortosa*, Tortosa, 1962.

²Secretariat d'Arxivers Eclesiàstics de Catalunya, *Guia dels arxius eclesiàstics de Catalunya-València-Balears*, Barcelona, 1978; *Guía de los Archivos i Bibliotecas de la Iglesia en España*, León, 1985, I, pp. 483-485; M. GARCÍA SANCHO, *Archivo Capitular de Tortosa*, a J. i M.D. MATEU IBARS, *Colección Paleográfica de la Corona de Aragón*, Barcelona, 1980-1991, I, pp. 341-344.

“Anuario de Estudios Medievales”, 29 (1999)

1. ORIGEN DEL FONS MANUSCRIT DE LA CATEDRAL DE TORTOSA

Els orígens del fons manuscrit de la catedral tortosina s'han de situar en el mateix moment de la restauració del bisbat l'any 1151, quan el bisbe Gaufred, abad de Sant Ruf d'Avinyó, i els seus monjos haurien aportat els primers llibres litúrgics i literaris³. Aquesta incipient biblioteca es va ampliar al llarg de l'Edat Mitjana a través de diferents adquisicions a centres escriptoris més o menys propers, com Ripoll, Poblet, Benifassà i Sant Joan de les Abadesses⁴, així com per llegats testamentaris de fidels i d'eclesiàstics, per compra, per donacions⁵ o, tal vegada, per mitjà d'una producció pròpia⁶.

Aquests diversos mitjans d'aprovisionament librari van donar lloc a una important biblioteca que a l'inici del segle XV disposava ja d'un volum considerable de llibres i de la qual n'és un testimoni inestimable una part de l'inventari que el 12 de juliol de 1420 varen començar Bernat Guasc, prior claustrer, i Berenguer Serra, canonge, fet en poder de Jaume Caçador, escrivà del Capítol.

Es desconeixen els motius que induïren a la redacció de l'inventari; tampoc no ajuda a obtenir més informació sobre el particular el que no s'hagin conservat totes les actes capitulars d'aquesta època ni tots els

³E. BAYERRI BERTOMEU, *Los códices*, cit., pp.43-45; J. M. MARCH, S.J., *Liber Pontificalis prout exstat in codice manuscripto derutusensi*, Barcelona, 1925, pp. 17-21.

⁴E. BAYERRI, *Los códices*, cit., pp. 45-47 i 50-52. Pel que fa al monestir de Sant Joan de les Abadesses, l'inventari de llibres d'aquest monestir, de 1218, és il·lustratiu de l'intercanvi de còdexs que mantenia amb la canonja de Tortosa, probablement com a resultat de què Ponç de Monells, segon bisbe de Tortosa després de la restauració, havia estat abat de Sant Joan de les Abadesses. Vegeu J. MASDEU, *Un inventari de l'any 1217 de Sant Joan de les Abadesses*, «Butlletí del Centre Excursionista de Vic», 46 (1923), pp. 141-146; J. GUDIOL, *La pintura medieval catalana. Els primitius III. Els llibres il·luminats*, Barcelona, 1955, pp. 79-81; A.M. MUNDÓ, *Al marge de l'inventari de llibres de Sant Joan de les Abadesses del 1218*, XXVII Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos (Sant Joan de les Abadesses, 1982). Sant Joan de les Abadesses, 1989, pp. 131-135.

⁵E. BAYERRI, *Los códices*, cit., pp. 52-59 i 65-69.

⁶Fins al present no es coneix documentació que testimonii el funcionament d'un escriptori catedralici tortosí. *Ibidem*, pp. 47-50 s'inclina per la seva existència i dóna una relació de còdexs amb indicis d'haver estat elaborats al suposat *scriptorium* catedralici; J. MATAMOROS, *La catedral*, cit., pp. 173-174, és més escèptic.

protocols del notari Jaume Caçador⁷, tot i així, hi ha la possibilitat que s'hagués redactat sense un requeriment extraordinari previ i que la iniciativa estés relacionada amb la tasca organitzativa promoguda pel bisbe Ot de Montcada i de Luna al llarg del seu dilatat episcopat.

2. DESCRIPCIÓ DE L'INVENTARI

Es tracta d'un inventari completíssim *de la casa de la sotstresoreria de la església de Tortosa*⁸, en el qual el fons bibliogràfic n'ocupa una bona part. Els llibres apareixen relacionats -entre els folis 77v i 95v⁹- en un total de 287 partides, el que significa un major nombre d'exemplars si es té en compte que, de vegades, una mateixa obra està dividida en varis volums i que hi ha llibres duplicats. L'inventari estableix una divisió segons les següents matèries: teologia, rebuig de teologia¹⁰, cànons, lectures, lleis, medicina, gramàtica i llibres d'església.

Els llibres estaven custodiats a la sagristia, però un volum considerable dels llibres d'església (epistolaris, evangeliaris, missals, saltiris, capitularis, ordinaris i llibres d'oficis) i algun altre títol estaven distribuïts

⁷Jaume Caçador apareix documentat com a notari del Capítol a partir de l'1 de juliol de 1404 i encara actuava com a tal l'any 1423. Segons establien les constitucions de la catedral tenia assignat un salari d'un sou diari. Agraïxo al Dr. V. García Edo de la Universitat Jaume I, que organitzà part de l'Arxiu Capitular de Tortosa, que m'hagi proporcionat aquesta informació.

⁸El títol que apareix al foli 1r diu: "Inventari dels béns, relíquies, joyes, robes, argent, perles, pedres precioses, vestiments et altres coses de la casa de la sotstresoreria de la església de Tortosa fet per los honorables mossèn Bernat Guasch, prior claustrer, et mossèn Berenguer Serrat, canonge, de la dita església, lo qual ha retut mossèn Johan Johan, prevere et, en l'any proppassat, administrador de la dita sacristia, present mossèn n'Andreu Exemeno, prevere, ara novament constituït procurador per a l'any present de la dita sotstresoreria, et fon començat en poder de mi, Jachme Caçador, scrivà del Capítol, a XII de juliol de l'any M CCCC vint".

⁹En altres parts de l'inventari també hi ha referències a llibres. Així, sota l'epígraf *Títol de reliquiariis* apareixen un missal i un evangeliari descrits de la següent manera als folis 50r i 53r respectivament: "Item, un Missal, ab les cubertes d'argent, en manera de test de [Evangeli]. Item, un solenne test Evangelical, ab les cubertes d'argent sobredaurat, en la una part Jesuchrist crucificat, la Maria et lo Johan embotits, ab una roca al peu del crucifici ab la mort, en la creu Jhesus Natzerenus rex iudeorum, lo sol et la luna, ab imatges entorn et VIII pedres de vidre, e de la part altra Déu lo Pare in sede magestatis, ab los quatre evangelistes et imatges entorn, ab XVI pedres de vidre et tres petites en la diadema, de pes de XIIIII marchs et mig et tres quartes, lo qual se féu del(s) béns que foren del discret en Pere Cellers, quòndam, prevere, beneficiat en la seu de Tortosa, ab títols de Petrus Cellers".

¹⁰És molt probable que el mal estat en què es trobarien alguns dels llibres de la biblioteca hauria estat el motiu de la seva inclusió en aquest apartat.

entre els diferents altars de la catedral, encadenats al faristol del cor i a les cadires de les diferents dignitats eclesiàstiques o dins d'un armari en el mateix cor. Els encarregats de du a terme l'inventari varen tenir en compte aquesta distribució librària, de manera que, a més de la divisió per matèries, una sèrie d'exemplars, en general llibres d'església, estan agrupats sota els títols de *llibres de l'altar major* i *llibres del cor*, mentre que altres apareixen inventariats, sota el *títol de draps dels altars*, conjuntament amb tots els objectes que hi havia als diferents altars de la seu. L'inventari, a més, posa de manifest el control que es tenia sobre els llibres en indicar, agrupant-los també sota un mateix epígraf, els que estaven en poder del monjo major. La possessió d'algun llibre per part d'altres dignitats eclesiàstiques apareix puntualment especificada dintre de les diferents agrupacions libràries per matèries, així com la provenença d'algun dels exemplars.

La descripció que es fa dels llibres al llarg de l'inventari és molt sumària. En general és limita a citar el títol, de vegades amb l'*incipit* i l'*explicit*, o el títol i l'autor, gairebé sempre incomplets, amb alguna referència al suport paper o pergamí, al format, a l'enquadració, al tipus de lletra, a la llengua en què està escrit o a l'estat de conservació.

L'enumeració dels llibres de la biblioteca de la catedral en aquest inventari general no és l'únic exemple de l'interès i preocupació del Capítol per conèixer la seva relació i la seva tipologia. Des de mitjan segle XIV són força abundants les notícies sobre aquest fons bibliogràfic, ja sigui a través de sínodes i constitucions o per mitjà d'altres inventaris¹¹. Igualment significatives són les que fan referència a la biblioteca com a espai físic on es guardaven els llibres; aquestes, però, no comencen abans del segon quart del segle XV. Sembla que l'any 1436 els llibres es custodiaven encara a la sagristia i que la biblioteca pròpiament dita hauria estat enllestida cap a finals d'aquesta dècada o principis de la següent. També de mitjan segle XV són les referències al bibliotecari capitular i a les seves atribucions¹².

¹¹E. BAYERRI, *Los códices*, cit., pp. 54-59.

¹²*Ibidem*, pp. 59-61 i 69-70. La impressionant quantitat de notícies —fruit del seu treball de recerca a l'arxiu o recollides d'altres estudiosos— que dona aquest autor és un valuós punt de partida per a un estudi definitiu sobre la Biblioteca del Capítol de la Seu de Tortosa a través d'un buidatge sistemàtic de les diferents sèries que integren l'arxiu.

3. DESCRIPCIÓ DEL MANUSCRIT

Es tracta d'un volum que conserva l'enquadrernació original amb un full de pergamí, de 310 x 225 i 23 mm de llom. La coberta porta el títol *Inventari de la Sotstresoreria* a la part superior, lleugerament desplaçat cap a l'esquerra; sota aquest títol i més cap al centre, la mateixa mà va escriure el mot *Inventari*. Aquestes dues anotacions estan escrites amb lletra humanística del segle XV, d'una mà posterior a la del manuscrit pròpiament dit. A la coberta posterior, amb una lletra de morfologia gòtica de gran mòdul, diu *Libre de la Segrestia*¹³. El manuscrit està desprovist de full de guarda anterior i posterior.

El cos del volum el constitueixen 96 folis de paper, de 300 x 223 mm de superfície. Estan agrupats en quatre plecs: un de 13 x 13 (ff. 1-26), dos de 12 x 12 (ff. 27-50 i 51-74) i un d'11 x 11 (ff. 75-96). Filigrana M majúscula somada de creu, similar a la de Briquet 8348¹⁴. Desprovist de reclams i de numeració, alguns folis han estat numerats arbitràriament a llapis en guarismes. La caixa de l'escriptura varia constantment, així com l'espai entre les diferents entrades. Molts folis resten en blanc (ff. 1v, 6v, 9v, 11v, 14r a 15v, 17v, 18r, 27r, 30v, 31v a 32v, 33v, 36r-v, 37v, 46r, 48v, 55v, 56v, 57v, 59v, 60v, 62v, 63v a 64v, 65v, 66v, 69v, 70v, 71v, 74r, 77r, 83r i 93r) o parcialment en blanc.

La redacció de l'inventari correspon a una mateixa mà, però n'apareix una altra de coetània que intervé afegint-hi alguna precisió o alguna entrada completa, tot aprofitant l'espai entre descripció i descripció. Ambdues utilitzen una escriptura d'estructura gòtica que manté trets característics de la minúscula cancelleresca i presenta un tractament que li confereix un cert arrodoniment¹⁵.

¹³En aquesta coberta posterior es pot percebre una altra anotació totalment esborrada.

¹⁴C.M. BRIQUET, *Les filigranes. Dictionnaire historique des marques du papier des leur apparition vers 1282 jusqu'en 1600* (4 vols., París, 1907, reimp. New York, 1968), III, 1968, p.

¹⁵Sobre els canvis gràfics que tenen lloc a la corona catalano-aragonesa durant la primera meitat del segle XV vegeu M.L. MANDINGORRA LLAVATA, *La escritura humanística en Valencia. Su introducción y difusión en el siglo XV*, València, 1986.

APÈNDIX¹

1

1420, juliol 12.

Inventari de la biblioteca de la catedral de Tortosa.

ACT. Inventaris i Constitucions. Inventari de 1420, ff. 77v-95v.

Títol de llibres²

Primo de Theologia

[1] + Primerament, una *Bíblia* de pergamí, en quatre volums, et és tota de una letra grossa.

[2] <Item, un libre vocatus *Prologus erudicionum*, ab cubertes de fust vermelles, ab dos caffets>.

[3] Item, tres volums de LIRA, tots de una letra, los quals donà lo honrat maestre Pere Batlle, artiacha.

¹En l'edició del text s'ha seguit la següent normativa: Màxima fidelitat a les grafies originals, fins i tot en aquells casos d'incorrecció manifesta; només quan les incorreccions afecten la comprensió dels noms dels autors o dels títols de les obres s'indica la forma correcta en nota crítica, la resta d'incorreccions gràfiques no s'han tingut en compte. Tant en la part catalana com en la llatina s'ha seguit la normativa actual sobre l'ús de majúscules i minúscules, de la *v* i de la *u*, de la *i* i de la *j*, i dels signes de puntuació i accentuació. Entre parèntesis s'indiquen aquelles lletres que, per error, manquen en el text; els punts suspensius entre parèntesis indiquen parts del text que no s'han transcrit per no fer referència a cap llibre; entre parèntesis triangulars es transcriuen aquelles parts que varen ser afegides per una mà coetània. En versaleta s'han transcrit els noms dels autors i en cursiva els títols de les obres. No s'identifiquen ni les obres ni els autors en atenció a la limitació raonable dels treballs del present homenatge a la Dra. R. Sainz de la Maza; la majoria, però, estan identificats en els diferents catàlegs de DENIFLE-CHATELAIN, O'CALLAGHAN, RUBIÓ I LLUCH-RUBIÓ I BALAGUER i BAYERRI. Agraïxo al Dr. J. Hernando, de la Universitat de Barcelona, i als Drs. J. Arrizabalaga i L. Cifuentes, del CSIC, les seves precisions sobre algunes de les obres del present inventari.

²Tot precedint la relació dels llibres inventariats hi ha la següent anotació: "Tots los libros de Theologia en què ha aytal senyal + són triats per bons e cominals et són en lo armari de la sagrestia, tots los altres són rebuig". Curiosament aquest senyal només apareix una vegada al llarg de l'inventari, concretament en el primer assentament.

- [4] Item, una altra *Víblia*, la qual és en dos volums.
- [5] Item, AUGUSTINUS, *De civitate Dei*, en pergami.
- [6] Item, AUGUSTINUS, *Supra*³ *psalterium*, en pergami, et in eodem libro continetur lo *Exameron* beati AMBROSII *de inicio mundi*.^{†fol.78r}
- [7] Item, *Psalterium glosatum*, commune, in duobus voluminibus, vells.
- [8] Item, *Ystorie scolastice*, in pergamenno, cum cupertis albis.
- [9] Item, *Epistole beati Pauli glosate*, in pergamenno.
- [10] Item, *Moralia* GREGORII *super Jop*, in tribus voluminibus, in pergamenno.
- [11] Item, GREGORIUS, *Super <Ezechielem>*, in pergamenno.
- [12] Item, liber textus *Sententiarum*, in pergamenno.
- [13] Item, *De viciis et virtutibus*, in pergamenno.
- [14] Item, liber *De proprietatibus rerum*, in pergamenno.^{†fol.78v}
- [15] Item, libre *De laudibus Virginis Marie*, in pergamenno.
- [16] <Item, liber vocatus *Ystorie scolastice*, in pergamenno, cum cupertis viridibus>.
- [17] Item, YSODORUS⁴, *Ethimologiarum*, in pergamenno.
- [18] Item, liber *Penitencie* qui incipit «*Confessio debet esse previssa*».
- [19] Item, un libre vocatus *Vitis Patrum*, in pergamenno.
- [20] Item, <*Evangelia*> beati Mathei glosata, in pergamenno.
- [21] Item, *Evvangelia beati Johannis glosata*, in pergamenno.
- [22] Item, *Textus sancti Marchi glosatus*, in pergamenno.
- [23] Item, AUGUSTINUS, *De penitencia*, in pergamenno.
- [24] Item, textus *Evvangeliorum*, incipit «*Beatissimo Pape*», in pergamenno, sine rubricis in principio, cum copertis viridis et cum gafets d'argent, cubert de aluda.^{†fol.79r}
- [25] Item, *Expositio* BERENGARII *super Epocalipsi*⁵.
- [26] Item, liber *Pastoralis*, in pergamenno, <cum postibus caupertibus alude albe, cum caputlitteris auri>.
- [27] Item, *Lectura super quartum Sentetiarum*, in pergamenno.
- [28] Item, *Expositio Evvangeliorum*, in pergamenno.
- [29] Item, *Splanasio cimboli apostolorum*, in pergamenno.
- [30] Item, liber *Contra judeos et antechristum*, in papiro.

³Per Super.

⁴Per YSIDORUS.

⁵Per Apocalipsi.

[31] Item, textus *Evvangeliorum* cum *Epistola ad Romanos*, in pergamenó, en qüerns, descubert.

[32] Item, *Distinctiones* vel *Epistole* magistri PETRI CAPUENSIS, in papiro.

[33] Item, liber vocatus *Spositio Sanctorum Patrum super Pantateucum Moysi*.

[34] Item, unum *Humilier dominical*.^[fol. 79v]

[35] Item, un libre vel *Homilier* vocatus BEDA.

[36] Item, liber *Dialogorum*.

[37] Item, unus *Homilier* lo qual comença «*In illo tempore manifestavit se Jhesus*».

[38] Item, liber vocatus *Flos sanctorum*, in pergamenó, in latino, qui fuit honorabilis domini decani Dominici Meseguer, <cum gaffets de argento>.

[39] Item, quidam liber vocatus *Abreviatio* beati GREGORII *super librum Jop*, de pergamenó, cum cohopenis nigris.

[40] Item, *Summa Aurea*, in pergamenó, cum littera minuta, spessa, cum cohopenis virnilis.

[41] Item, liber *Sermonum*, in pergamenó, <cum cohopenis nigris>.

[42] <Item, altre liber *Sermonum*, in pergamenó, cum copertis viridibus>.

[43] Item, alius liber *Sermonum*, in pergamenó et in papiro.

[44] <Item, altre liber *Sermonum*, ab cubertes emprentades, vermelles>.

[45] Item, quidam liber vocatus *Flors sanctorum*, in papiro et in romano.^[fol. 80r]

[46] Item, IGNOCENTIUS, *De miseria conditionis humane nature*.

[47] Item, liber ystorie Bible metrificata vocatus *Aurora*, et incipit in nigro «*Primo facta*» et finit «*cruce Petrum*».

[48] <Item, quidam liber vocatus *Flos sanctorum*, multi colores>.

[49] Item, liber vocatus *Aurora Theologie*.

[50] <Item, quidam liber vocatus *Epistole Pauli glosate*, de aluda>.

[51] <Item, quidam liber papireus *Meditaciones* beati BERNARDI, modici valoris>.^[fol. 80v]

Títol de libres de rebuig de Theologia.

[52] Primo, unum *Speculum Ecclesie*, de parva forma, in pergamenó.

[53] Item, un *Saltiri glosat* segons les gloses antigues, en pergami.

[54] Item, *Epistole beati Pauli glosate*, in pergamenó.

[55] Item, liber vocatus *Apocalipsis*, in pergamenó.

[56] Item, *Parabole Salamonis*, in pergamenó.

[57] Item, *Homilier de Atzexiel propheta*, in pergamenó.

[58] Item, *Liber Ysahie propheta glosat*, en pergami.

[59] Item, liber vocatus *De operibus sex dierum*, in pergamenó.

- [60] Item, GERONIMUS, *Alletam*⁶, *De institutione filie*, in pergamenno.
- [61] Item, liber vocatus *Flores sanctorum*, multorum colores, in pergamenno.
- [62] Item, alius *Flores sanctorum*, multorum colorum.
- [63] Item, *Lamentationes et Cantica Canticorum glosades*, in pergamenno.
- [64] Item, liber *Evvangeliorum Luce e(t) Marche, Iohannis et Matheus*, in pergamenno, et incipit rubro «*Prefacio Jeronimi*», cum copertis fusteis.^{fol.81r}
- [65] Item, liber vocatus *Flors sanctorum*, multi coloris, in pergamenno.
- [66] Item, liber *De evitanda scusatione peccati*, in pergamenno.
- [67] Item, liber *De paradiso Dei*, in pergamenno.
- [68] Item, liber vocatus AUGUSTINUS, *De penitencia*, in pergamenno.
- [69] Item, liber *De penitencia*, in papiro.
- [70] Item, *Epistole Pauli*, in pergamenno.
- [71] Item, liber *De salute anime*, in pergamenno.
- [72] Item, liber *De salute anime*, in papiro.
- [73] Item, *Expositio Evvangeliorum*, incipit «*Cum aprinquasset Jhesus*», sens cubertes.
- [74] Item, liber magistri ALANI, *De diversorum vocabulorum signifationibus*, in papiro.
- [75] Item, liber ABEL, in pergamenno.
- [76] Item, PETRUS ALFONSI, in papiro.
- [77] Item, *Ystoria Evvangelica*, in pergamenno.
- [78] Item, *Canones penitenciales*.
- [79] Item, liber *De regimine prelatorum*, in pergamenno.
- [80] Item, *Epistole Pauli et Epistole Canonice et Cantica Cantiquorum*, in pergamenno.^{fol.81v}
- [81] Item, *Cantica Canticorum glosata*, in pergamenno.
- [82] Item, *Expositio super quatuor libros Regum*, in pergamenno, et *Rut, Thobiam et Ster*.
- [83] Item, *Lucidiari*, in pergamenno.
- [84] Item, originale HUGONIS, *De quinque libris septennis*, in pergamenno.
- [85] Item, OVIDIUS, *Metamerfoseos*⁷, in pergamenno.
- [86] Item, libells *De Trinitate*, in pergamenno.
- [87] Item, *Epistole canonice*, in pergamenno.
- [88] Item, *Actus apostolorum, Epistole canonice, Epistole Pauli, Apocalipsis*, in pergamenno.
- [89] Item, aliud simile.
- [90] Item, liber qui incipit «*Cimatus in Papa*», in papiro.

⁶Per Ad Laetam.

⁷Per Metamorfoseos.

- [91] Item, liber vocatus *Maxime Theologie*, in pergamenno.
- [92] Item, *Excepcio super Vetus Testamentum*, exceptis libris *Prophetarum*, in pergamenno.
- [93] Item, *Epistole Canonice*, in papiro.^{fol. 82r}
- [94] Item, TULIANUS, *De officiis*, in pergamenno.
- [95] Item, JOHANNES BELLET, in pergamenno.
- [96] Item, *Expositio Sanctorum Patrum*, in papiro, *super Exodum*.
- [97] Item, *Apocalipsis*, in pergamenno, satis dolens.
- [98] Item, diversa originalia beati AUGUSTINI, in pergamenno.
- [99] Item, *Canones penitentiarum*, in pergamenno.
- [100] Item, liber *Questionum* beati AUGUSTINI, dolens, in pergamenno.
- [101] Item, *Cantica Canticorum*, in pergamenno, dolens.
- [102] Item, liber *De diversis vocabulorum et significationibus*, in pergamenno.
- [103] Item, viginti duos sisterns diversorum obres, en pergami.
- [104] Item, un libre de *Sermons*, en paper.
- [105] Item, un altre libre de *Sermons de Papes*, tot descornat e no acabat, en petita forma, enbolcat en pregami.
- [106] Item, altre libre de *Sermons*, en pregami, ab cubertes d'engent.
- [107] Item, JOHAN BELLET, en paper.^{fol. 82v}
- [108] Item, libre vocatus GILBERTUS, in pergamenno.
- [109] Item, liber vocatus ALDEGARIUS.
- [110] Item, diversa originalia AUGUSTINI et diversorum doctorum.
- [111] Item, liber vocatus *Epistole diversorum doctorum*.
- [112] Item, liber PETRI ALFONSI, *Super disputatione judeorum*, cum cohoptis albis.
- [113] Item, hun libre apel·lat *De erudicione principum*, en pregami, ab cubertes vermelles, et incipit in rubro «*Incipit prologus*» et in nigro «*Cum pars illustris*».
- [114] Item, hun libre de pregami hon és la *Regla de sent Agostí*, cuber(t) de vermell, et *De laudibus Virginis Marie*.
- [115] Item, hun libre de *Sermons per totum circulum anni*.
- [116] Item, hun libre de paper, ab cubertes engrutades d'aluda blancha, et incipit in nigro «*Degustatos cibos*» et prima «*De laudibus virginitatis*».
- [117] Item, XV querns de pregami de diverses obres et en diverses formes.^{fol. 83v}

Títol de libres de Cànones

- [118] Item, un bell *Decret*, bo, de pregami, qui fo de l'artiacha de Culla.
- [119] Item, un altre *Decret*, de pregami, sens gloses.
- [120] Item, un bell *Decret*, lo qual fo d'en Guerau de Robió, enfermer.

- [121] Item, unes *Decretals*, bones et belles, de pregamí, ab cubertes verdes.
- [122] Item, altres *Decretals*, convinents, de pregamí.
- [123] Item, unes *Decretals*, descornades, de poca valor.
- [124] Item, un sisè ab *Clamentines*, sens gloses, ab cubertes verts.
- [125] <Item, unes *Decretals*, petites, velles e dolentes, ab les po(s)ts de fust, ab un gaffet, e la una post trencada >.
- [126] Item, unes *Clementines*, sens gloses, ab MADAGOT⁸ et ab ses gloses, et ab cubertes verts.
- [127] <Item, unes *Decretals*, petites, ab les cubertes vermelles, corcades, sens gaffet, antigues >.
- [128] Item, unes *Decretals*, les quals foren de l'honrat en Miquel Cirera, prior major.
- [129] <Item, unes *Decretals antigues*, sens cubertes, de letra prima, antiga >.
- [130] Item, COMPOSTELLANUS, *Super Decretalibus*, in pergamenó.
- [131] Item, liber vocatus *Officium curie*, in pergamenó.
- [132] Item, un test de *Decretals antigues*, cubertes de vermell, de forma petita, són en lo rebuig.
- [133] Item, uns *Decretals*, sens cubertes.^{fol.84r}
- [134] Item, altre test de *Decretals*, velles, ab cubertes de fust, ab la una cuberta trencada, són en lo rebuig.
- [135] <Honorabilis dominus Johannes Amargosii, archidiaconus maior ecclesie Dertusensis, ad habendum memoriam in futurum, dixit et asseruit in sacristia quod honorabilis dominus Johannes Siurana, prior maior, tenebat penes se quendam librum vocatum *Rosserium* ad vite dicti domini prioris usum, sed post mortem ipsius prioris dictus liber debet remanere in dicta sacristia, et quod hec constabat eciam, ut dixit, per instrumentum receptum per discretum Petrum Sunyol, quondam, notarium.^{fol.84v}

Títol de Lectures

- [136] Primerament, una *Novella*, en pergamí, *sobre les Decretals*, en dos volums, tota complida, ab cubertes blanques.
- [137] Item, un *Rosari*, de pregamí, bo e vell, cubert de vermell.
- [138] Item, una *Johannina de Casibus*, de pregamí, bona et vella.
- [139] Item, un *Speculador*, de pregamí, bo et bell, ab cubertes blanques.
- [140] Item, una *Summa* de HOSTIENCH, bona et bella, ab cubertes blanques.
- [141] Item, un IGNOCENT, de pregamí, ab cubertes vermelles.
- [142] Item, *Concordia discordantium canonum* de *Decret* et ab pregamí.

⁸Per MANDAGOT.

[143] Item, *Reportationes super sponsaliis*, in papiro, modicus valoris e en lo rebug.

[144] Item, un *Decret* a GRATIANO compositio, in pergamen.

[145] Item, *Magnum formularium*, en pregamí, ab cubertes verts. [†]fol.85r

Títol de llibres de Leys

[146] Primerament, un bell volum en pregamí.

[147] Item, una *Digesta vella*, de pregamí, sotil.

[148] Item, unum *Inforcatum*⁹, ben vell, de pregamí.

[149] Item, un *Codi*, de pregamí, ben antich.

[150] Item, *Summa ex omnibus libris legum*, cubert de negre.

[151] Item, un libre de paper en què són les *Constitucions de Cathalunya*.

[152] Item, XINUS, *Super novem libris Codicis*, in pergamen.

[153] Item, una *Instituta*, de pregamí, sotil.

[154] Item, *Lex Goticha*.

[155] Item, huns *Usatges de Barchinona*, cuberts de vert, ab gafets de lautó et parge de seda vermella. [†]fol.85v

Títol de llibres de Medicina

[156] Primerament, un libre de YPOCRAS, alguns lo apel·len *Ypotentoulus*, és de pregamí.

[157] Item, libre vocatus ROGERIUS, in pergamen.

[158] Item, liber Medicine qui incipit «*Circunstans*»¹⁰, in pergamen.

[159] Item, JOHANNES DE SANCTO PAULO, in pergamen.

[160] Item, un libre de Medicina qui incipit «*Quod in primis*».

[161] Item, un libre de pregamí, lo qual és de Medicina et comença «*Quoniam de naturali scientia*».

[162] Item, un libre que's apel·lat *Gloses JOHANNICI*.

[163] Item, dos llibres en paper apel·lats *Pràtica*.

[164] Item, dos llibres de paper apel·lats *Pràtica*.

[165] Item, un libre de medicina apel·lat *Anidecori*¹¹.

[166] Item, un libre de Medicina ab cuberta squacada.

Són en lo rebuig tots. [†]fol.86r

⁹Per Infortiatum.

¹⁰Per Circa instans.

¹¹Per Antidotari.

Títol de llibres de Gramàtica

- [167] Primo, un bell PAPIES, en pregamí, in registro monachi.
 [168] Item, una lectura de *Lògica*, vella, ab un hom pintat.
 [169] Item, PRECIANS MAJORS, en pregamí.
 [170] Item, una *Rectòrica* de TUL·LI, en pregamí.
 [171] Item, una *Suma dictaminis* magistri GUIDONIS.
 [172] Item, VIRGIL·LI, vocatus *Pupilli*, in pergamenno.
 [173] Item, un BOECII, *De consolacione*, in pergamenno.
 [174] Item, un libre apel·lat TORRENCIUS¹², in pergamenno.
 [175] Item, altre TERENCEI.
 [176] Item, un libre apel·lat ESTACIUS, *Debaydos*¹³, en pregamí.
 [177] Item, *Suma de les steles*, en paper.
 [178] Item, dos *Dictàs*, en pregamí.
 [179] Item, BEDA, *De noticia artis metrice*, in pergamenno.
 [180] Item, un libre apel·lat PRÒSPER, *Canto*, en pregamí.
 [181] Item, un altre apel·lat *Aurora*, en pregamí.
 [182] Item, hun libre en què és l'orde de sent Johan *Soliloquium propheto-*
rum.^{fol.86v}
 [183] Item, un libre apel·lat MARCOBI¹⁴.
 [184] Item, hun libre de Gramàtica apel·lat BERENGARIUS DE CALAFF, ab
 cubertes vermelles, engrutades.
 [185] Item, un libre de Gramàtica, la mytat de pregamí et l'altre de paper.
 [186] Item, una *Suma de dictat*, en pregamí, de pocha valor.
 [187] Item, liber vocatus LUCANUS, in pergamenno.
 [188] Item, liber vocatus JUVENAL, in pergamenno.^{fol.87r}

Títol de llibres de Sglésia

- [189] Primo, *Suma de penitencia* de mestre RAMON, en pregamí, ab cuberts
 vertes.
 [190] Item, *Musica* GUIDONIS, in pergamenno.
 [191] Item, dos *Ordinaris*, ab cubertes vermelles, in pergamenno, *sancti*
Ruffi.
 [192] Item, un *Pontifical*, ab cubertes vermelles, de pregamí.
 [193] Item, un *Pontifical*, de pregamí, ab cubertes verts.
 [194] Item, un *Ordinari de bategar*, en pregamí.

¹²Per TERENCEIUS.

¹³Per Tebaydos.

¹⁴Per MACROBI.

[195] Item, dos *Ordinaris ecclesiastici canonici*, la hun de pregamí et l'autre de paper, és en lo rebuig.

[196] Item, un *Ordinari*, de pregamí, *super confirmacione*, ab cubertes blaves, de pregamí.

[197] Item, un *Ordinari*, de paper, ab nota, < cubert de vert, de pocha valor >.

[198] Item, un libre en què és tot l'*Offici de sent Johan del Camp*.

[199] Item, una *Consueta*, de paper, < ab cubertes vermelles >.

[200] Item, un libre apel·lat *Sinodalis*, ab cubertes vermelles.

[201] Item, un quoern en què és l'*Offici de núpcies*.

[202] Item, un libre de les *Rogacions*.^{†fol.87v}

[203] Item, un libre de MANDAT¹⁵.

[204] Item, un libre on és lo *Offici de Rams*, que porten al Grau, cuberta de vert.

[205] Item, *Regula canonicorum*, ab cubertes de vert, et a-y un marró.

[206] Item, un libre petit de les *Rogacions*, en pergamí, de pocha valor.

[207] Item, un libre ecclesiàstich de paper, de pocha valor, és en lo rebuig.

[208] Item, un *Proher* en què ha art de cant, cubert de vermell.

[209] Item, hun libre de paper, ab una cuberta de fust, apel·lat *Decretum* a XVI cartis usque ad finem, és en lo rebuig.

[210] Item, dos *Prohers*, menys de posts, són en lo reebuig.

[211] Item, dos libres de *Passis*, notats.

[212] Item, dos libres de *Profacis*, notats.

[213] Item, *Regula beati Augustini*, en pregamí, la qual fo de mossèn lo degà, ab altres uses e títols a speculum ecclesie.

[214] Item, un libre de pregamí en què són les oracions que's dien a les stacions a la professó de Corpus Christi.

[215] Item, un libre en què és la *Regula de sent Augustí*, los *Martilogi(s) dels sants*, de pregamí, ab cub(e)rtas de aluda blanca, ab dos gafets de lautó.^{†fol.88r}

[216] Item, un *Missal votiui*, de letra grossa, ab les cabletres majors sobredaurades et ab ymatges de diverses colors, ab aur, ab un tanquador d'argent et parge de seda vermella.

[217] Item, un altre *Missal dominical*, bell, de pregamí, ab bella letra et ab cubertes blanques, lo qual té lo monge magor.

[218] Item, un altre *Missal dominical et sanctoral*, de pregamí, ab letra menuda et ab cubertes blanques et ab alcunes letres d'or.

[219] Item, altre *Missal dominical et sanctoral*, ab cubertes blanques, és a sent Vicent.

¹⁵Per [MANDAGOT].

[220] Item, un quoern nou de pregamí en què és notat lo *Offici de Corpore Christi*.

[221] Item, un *Missal*, de pregamí, lo qual jaquí mestre Pere Batlle, ab cubertes vermelles, ab guafets de leutó, de caxut vermell, a manera de sanastre, et ab cuberta de drap de li, té-l mossèn Bernat Guasch, <lo qual té en Fluvià a sent Pau>.

[222] Item, un libre de cant, de pregamí, lo qual hi lexà en Guillemó Steva, prevera, en lo qual ha alguns *Officis*, *Glòries*, *Crédors*, ab cubertes vermelles, ab dos cafets et X plantons de leutó, ab cuberta de drap de li.

[223] Item, hun *Evvangelister*, de pregamí, ab cubertes blanques d'aluda, lo qual solia ésser de l'altar magor.

[224] Item, un *Missal dominical*, de pregamí, descornat, nou, lo qual en partida és il·luminat.

[225] Item, un libret petit, ab cubertes blanques, vocatus HUGO, *De arra anime*, et BENEDICTUS, *De dirigendo Deo*.^[fol.88v]

[226] Item, un *Evvangelister*, petit, cubert de blanch, ab un gaffet al mig, lo qual servia a sent Steve.

[227] Item, hun *Speculum Ecclesie*, en pergamí, és en lo rebug.

[228] Item, un *Breviari*, en pregamí, ab post, sens gaffets.

[229] <Item, un *Missal*, bell, que serveix tots jorns a l'alta major, lo qual hi donà mossèn Berenguer Cesoliveres>.

[230] Item, un *Missal*, vell, ab cubertes vermelles, sens gaffets.

[231] <Item, altre *Missal*, bo et bell, *dominical*, no complit, ab cubertes vermelles, ab dos caffets>.

[232] Item, tres *Missals*, de pocha valor, ab les oracions.

[233] <Item, un altre *Missal* et *Santoral*, complit, ab cubertes blanques, ab dos gaffets>.

[234] Item, un *Missal*, ab cubertes de fust, cubertes de aluda blanca, et és en lo rebug.

[235] <Item, altre *Missal*, de paper, ab cubertes verts, engrutades>.

[236] Item, hun *Ordinari*, scrit en letra grossa, nou, bell, no acabat, que serveix a la Lauda, ab cubertes vermelles.

[237] <Item, *Evangelister*, bo et bell, que serveix a l'altar major, té-l lo monge major>.

[238] Item, un libre de pergamí, ab cubertes de fust, de aluda blanca, appel·lat *Constitucions Papals*, és en lo rebug.

[239] <Item, un *Epistoler*, que serveix a l'altar major, té-l lo monge major>.

[240] Item, un *Capitoller*, de pregamí, ab cubertes vermelles.^[fol.89v]

Ací se comense les coses que són en
custòdia del monge major ^{†fol.90v}

[241] Item, un *Pistoler*¹⁶ qui incipit «*Dominica quinta ante natale Domini*» et finit «*Ultima epistola beatus vir qui suffert temptacionem*», lo qual servex a sent Steve.

[242] Item, un *Evangelister*, scrit de mà d'en Anthoni Aguat, quod incipit «*Erunt signa in sole*» et finit «*factum est autem cum bautizaretur omnis populus*».

[243] Item, un libre *Spistoler*¹⁷, nou, quod incipit rubrica «*Dominica prima de Aventure Domini*» et finit in prima eius pagina «*et e*», et in eius ultima cartula «*descendet de celo*» et finit in eadem «*magnus volu*», lo qual hi donà mossèn Berenguer Cesoliveres, cabiscol. ^{†fol.91v}

Títol de draps dels altars

[244] Item, en l'altar de sent Anthoni (...) un *Missal*, bo et bell et complit, ab dos tancadors de lautó, ab son coxí.

[245] Item, en l'altar de sent Lorenç (...) un *Missal*, complit (...).

[246] Item, en l'altar de sent Andreu (...) un *Missal votiu* (...). ^{†fol.92r}

[247] Item, en l'altar de sent Thomàs (...) un *Missal* (...).

[248] Item, en l'altar de Sent Sperit (...) un *Missal*.

[249] Item, en l'altar de sent Vicent (...) un *Missal*, complit.

[250] Item, ha en la caxa de sent Pere (...) un *Missal*.

[251] Item, en l'altar de sent Miquel (...) un *Missal*.

[252] Item, en l'altar de sent Agustí (...) un *Missal*. ^{†fol.92v}

[253] Item, en l'altar de sent Domingo (...) un *Missal*.

[254] Item, en l'altar de sent Matheu (...) un *Missal*.

[255] Item, en l'altar de senta Elena (...) un *Missal*, ab les pàssies, ab los tancadors d'argent, en lo qual ha senyal de Stellés.

[256] Item, en l'altar de sent Martí (...) un *Missal*, lo qual té en Guillem Alcanic, monge major. ^{†fol.93v}

Títol de libres de l'altar major

[257] Primo, lo *Missal* de l'altar major.

[258] Item, un *Saltiri* ab *Capitoler*, lo qual és en la segrestia intitulat.

[259] Item, lo *Missal* de sent Pere.

[260] Item, lo libre *Ordinari* que tenen a la proffessó. ^{†fol.94r}

¹⁶*Per Epistoler.*

¹⁷*Ibidem.*

Títol de llibres de sent Steve

- [261] Primo, un *Offecier*, nou, sens tanquadors, és partit en dues parts.
 [262] Item, un *Missal*, lo qual solia ésser de l'altar major, et són-hi tots los
 ofícis.
 [263] Item, un *Evangelister*, ab cubertes vermelles.
 [264] Item, un *Epistoler*, qui solia star a l'altar major.^{fol.95r}

Títol dels llibres del cor

- [265] Primo, en lo feristol d'en mig del cor, un *Officier dominical (et) sanctoral*, en dos volums.
 [266] Item, los *Leccionés dominical et sanctoral*, en dos volums.
 [267] Item, un *Saltiri*.
 [268] Item, un *Capitoler*.
 [269] Item, unes *Constitucions provincials, sinodals et capitulars*. Et és tot encadenat en lo dit feristol.
 [270] Item, a la cadira de mossèn lo prior, un *Responser* et un *Saltiri*.
 [271] Item, a la cadira de mossèn l'emfermer, un *Responser* et un *Saltiri*.
 [272] Item, a la cadira de mossèn lo sagristà, un *Responser* et un *Saltiri*.
 [273] Item, a la cadira de mossèn l'artiacha major, un *Responser*; un *Leccioner* et un *Saltiri*, dins un armari.
 [274] Item, un *Marmotret*, cubert de negre.
 [275] Item, prop la cadira del senyor lo bisbe, un PAPIES, bo; ítem, un *Racional*, bell, en pregamí, encadenats.^{fol.95v}
 [276] Item, a la cadira del cabiscol, un *Responser*, un *Saltiri* et una *Consueta*.
 [277] Item, a la cadira del spitaler, un *Responser* et un *Saltiri*.
 [278] Item, a la cadira del tresorer, un *Responser* et un *Saltiri* et un libre on és la carta de les viandes.
 [279] Item, un *Omeliar* qui serveix a legir als diumenges en covent, lo qual és de dos volums.
 [280] Item, un *Sanctoral major*, en lo qual ligen en palau en les festes dels sants.
 [281] Item, altre *Homilier* et *Sanctoral*, petit.
 [282] Item, la *Regla de sent Agustí* ab lo *Martilogi*.
 [283] Item, un *Capitoler*, qui va per lo cor.
 [284] <Item, un libre de pergamí, ab les cubertes negres, encadenat, ab son caffet, en la part del seccristà, appel·lat *Ordinari de sent Ruff*>.
 [285] <Item, un libre de pergamí, ab po(s)ts cubertes de alluda blanqua, ab son gaffet, intitulat *Tractatus utilis super totum officium misse*, encadenat en la part del cor del cabiscol.

RÉSUMÉ

Cet travail présente l'inventaire de la Bibliothèque de la Cathédrale de Tortosa du début du XVe siècle, un fonds manuscrit rassemblé depuis la restauration de l'évêché l'année 1151. L'inventaire établit une division des livres par matières et atémoinne de sa distribution, leur état de conservation, leur support matériel et, en quelque cas, leur provenance.

SUMMARY

This work shows the inventory of the Tortosa Cathedral's Library at the beginning of the 15th century, a great number of manuscripts gathered since the restoration of the episcopacy in 1151. The inventory sets up a division of the books depending on the subjects and gives information about its distribution, preservation, material support and, in some cases, its origin.